

اندیشه کتب تبیین

مجموعه مقالات - آبان ماه ۱۳۹۵

آیا جهاد اسلامی وارد عرصه سیاسی
فلسطین می شود؟

ابن‌الحزم

مجموعه مقالات

آیا جهاد اسلامی وارد عرصه سیاسی فلسطین می شود؟

کاری از اندیشکده راهبردی تبیین

وبسایت اندیشکده: www.Tabyincenter.ir

نشانی: تهران، خیابان پاسداران، چهارراه فرمانیه، خیابان بوستان، خیابان نسترن، پلاک ۳۲

کد پستی: ۱۵۸۵۶۸۶۷۱۱

تلفن: ۲۶۱۵۳۳۲۹

نمابر: ۲۶۱۵۳۳۳۹

رمضان عبدالله شلح، دبیر کل جنبش جهاد اسلامی، در همایشی که به منظور بیست و نهمین سالگرد تأسیس این جنبش و نیز سالگرد ترور شهید فتحی شقاقی، رهبر فقید و مؤسس جهاد اسلامی، برگزار شد، طرحی ۱۰ بندی برای عبور از وضعیت کنونی فلسطین مطرح نمود. در یادداشت پیش رو به بندهای ده‌گانه این طرح و پیامدهای آن پرداخته خواهد شد.

۱- طرح ده‌گانه برای ساماندهی اوضاع فلسطین [۱]

۱-۱. عبور از اسلو

بند نخست و آغازین طرح، خواستار اعلام لغو توافقنامه اسلو از سوی محمود عباس رئیس تشکیلات خودگردان و توقف اجرای آن است. درخواستی که در نخستین گام، نشان‌دهنده‌ی حفظ یکی از اصول اساسی جهاد اسلامی مبنی بر عدم به رسمیت شناختن سازش اسلو و پیامدهای آن همانند تشکیل دولت فلسطینی در کرانه باختری است. جهاد اسلامی همواره به دلیل عدم به رسمیت شناختن اسلو، بسیاری از دولت‌های وحدت ملی را با توجه به حضور تشکیلات خودگردان و ساف (سازمان آزادی بخش فلسطین)، تحریم می‌نمود.

۱-۲. پس گرفتن به رسمیت شناختن رژیم صهیونیستی از سوی ساف

بند دوم طرح، خواستار عقب‌نشینی سازمان آزادی بخش فلسطین از به رسمیت شناختن رژیم صهیونیستی است. ساف به عنوان یکی از مهم‌ترین سازمان‌های فلسطینی، پس از سال‌ها مقاومت و مبارزه با اشغالگری، رژیم صهیونیستی را بر اساس سازش اسلو در سال ۱۹۹۳ به رسمیت شناخت.

یاسر عرفات به عنوان رئیس ساف با ارسال نامه‌ای به اسحاق رابین نخست‌وزیر رژیم صهیونیستی در تاریخ ۹ سپتامبر ۱۹۹۳، رسماً اعلام کرده بود: «سازمان آزادی بخش فلسطین حق وجود اسرائیل در صلح و امنیت را به رسمیت می‌شناسد.» در مقابل این اعتراف رسمی ساف، تل‌آویو نیز که زمانی هرگونه شناسایی این سازمان را مردود می‌دانست، برای به رسمیت شناختن سازمان آزادی بخش فلسطین اقدام نمود و اسحاق رابین نخست‌وزیر آن، در پاسخ به نامه عرفات اعلام کرد که رژیم صهیونیستی شناسایی سازمان آزادی بخش فلسطین به عنوان نماینده مردم فلسطین و آغاز مذاکره با ساف را در چهارچوب فرایند صلح در غرب آسیا تصویب کرد. [۲]

این بند از بیانیه جهاد اسلامی، به معنی پایان دادن به تنها توافقی است که موجب به رسمیت شناختن دوسویه شده است (ساف به عنوان نماینده فلسطینی‌ها و رژیم صهیونیستی). در صورتی که این بند عملیاتی گردد، تشکیلات خودگردان و دولت مستقر در رام‌الله از سوی رژیم صهیونیستی فاقد مشروعیت خواهند شد و معادلات فلسطین وارد فاز جدیدی همانند پیش از اسلو خواهد شد.

۱-۳. اصلاح ساختار ساف

سران عرب نیز در اکتبر ۱۹۷۴، تنها «ساف» را به عنوان نماینده قانونی و مشروع مردم فلسطین به رسمیت شناختند و امور تأسیس حاکمیت فلسطین را به او واگذار کردند؛ مسئله‌ای که پس از سال‌ها مذاکره هنوز محقق نشده و رسمیت نیافته است.

با توجه به نفوذ بالای جنبش فتح از بدو تأسیس ساف، تاکنون رهبر فتح رهبر این سازمان هم بوده است. رهبر نخست ساف یاسر عرفات بود و پس از مرگ مشکوک وی، محمود عباس بر کرسی ریاست ساف نشست. اکنون این سازمان از ۱۳ گروه مطرح و مختلف فلسطینی (به جز ۴ جنبش حماس، جهاد اسلامی، شاخه فرماندهی کل از

جبهه‌ی آزادی مردم فلسطین و صابربین) تشکیل شده است.

یکی از وظایف این سازمان تشکیل دولت فلسطینی و مجلس ملی است، اما از سال ۲۰۰۶ که حماس توانست با پیروزی بر انتخابات مجلس رسماً دولت قانونی تشکیل دهد، ساف با کارشکنی، دولت حماس را دچار چالش نمود. تشکیل مجلس ملی هم که از دیگر وظایف ساف هست، نزدیک به یک دهه است که برگزار نشده است. به نظر می‌رسد مقصود این بند از اصلاح ساختار، تغییر شیوه تشکیل دولت و مجلس، برای تشکیل دولت وحدت ملی مقتدر، با حضور تمام گروه‌های فلسطینی است.

۱-۴. مرحله آزادی خواهی ملی

در بند چهارم خواسته شده که مرحله کنونی به عنوان مرحله آزادی خواهی ملی و اولویت بخشی به مقاومت در برابر اشغالگران اعلام شود که این مسئله، نیازمند اعتبار بخشی مجدد به مقاومت و فراگیر شدن انتفاضه سوم به منظور مبارزه با اشغالگران است. این بند بر رویه مقاومت و به طور خاص بهره‌گیری از فرصت انتفاضه کنونی به منظور تحقق بندهای پیشین تأکید دارد.

۱-۵. تدوین برنامه جدید یکپارچه

پایان دادن به شکاف داخلی، تحقق وحدت ملی و تدوین برنامه جدید یکپارچه و راهبردی بر اساس رهایی از بند اسلو و پایان دادن به شیوه دو دولت (غزه و رام الله) از مواردی است که در بند پنجم طرح رمضان عبدالله شلح به آنان اشاره شده است.

در این بند تأکید شده است که تغییر ساختار ساف، پس گرفتن به رسمیت شناختن رژیم صهیونیستی و هم‌چنین عبور از اسلو، همگی باید در قالب یک طرح جامع و یکپارچه با تأیید تمام گروه‌های فلسطینی باشد. تأکید جداگانه بر پایان دادن

به شیوه دودولتی در میان فلسطینی‌ها (جدا بودن حاکمیت در نوار غزه و کرانه باختری) نشان دهنده تلاش جهاد اسلامی برای همراه نمودن فتح و دیگر گروه‌های فلسطینی در مبارزه با دشمن اصلی و کنار گذاشتن اختلافات داخلی است.

۱-۶. تقویت پایداری و موجودیت ملت فلسطین

در بند ششم آمده است که باید به دنبال تدوین برنامه ملی به منظور تقویت پایداری و موجودیت ملت فلسطین در سرزمین خود بود. رمضان عبدالله شلح در این بند در خصوص عدم همبستگی میان فلسطینیان هشدار داده و معتقد است نزاع درون فلسطینی موجب فراهم شدن موقعیتی برای اشغالگران می‌گردد که آنان با بیرون کردن فلسطینیان زیادی از بخشی از کرانه باختری، دولت خالص یهودی را پایه‌گذاری نمایند.

۱-۷. یکپارچگی سرزمین و ملت فلسطین

این بند بر تلاش برای برون رفت از وضعیت محصور شده سرزمین و ملت فلسطین در دو قسمت مجزای از هم در کرانه باختری و نوار غزه تاکید دارد. بند هفتم یادآور می‌شود که یکپارچگی ملت فلسطین شامل همه فلسطینیان ساکن اراضی اشغالی سال‌های ۴۸ و ۶۷ و فلسطینیان مقیم اردوگاه‌های خارج از فلسطین است. حق بازگشت آوارگان، از اصول مهم گروه‌های فلسطینی و جهاد اسلامی است که در این بند به صورت جداگانه بر آن تاکید شده است.

۱-۸. همکاری با کشورهای عربی و اسلامی و پس گرفتن طرح سازش عربی

در بند هشتم طرح، جهاد اسلامی خواستار ارتباط و همکاری با دیگر طرف‌های عربی و اسلامی به منظور تحقق آزادی فلسطین شده است. رمضان عبدالله شلح ضمن انتقاد از کشورهای عربی به دلیل تلاش برای عادی‌سازی روابط خویش با رژیم

صهیونیستی، انتقاد اصلی خود را متوجه مصر می‌نماید.

دبیر کل جهاد اسلامی رفتار کنونی مصر در محاصره نمودن نوار غزه و عدم اجازه تردد محموله‌های حیاتی مردم فلسطین از گذرگاه رفح را غیرقابل قبول می‌داند. او با استناد به مملو بودن تاریخ مصر از افرادی چون جمال حمدان، رفتار کنونی مصر را باورناپذیر می‌داند.

جمال حمدان یکی از جغرافی دانان مصری است که در سال ۱۹۹۳ در حادثه‌ای مشکوک بر اثر آتش سوزی خانه‌اش درگذشت. او کتاب‌های گوناگونی علیه یهودیان و ادعاهای تاریخی صهیونیست‌ها در خصوص شهر قدس به نگارش درآورده است. جمال حمدان از طرفداران ناصر و انوار سادات بود که پس از سازش کمپ دیوید به یکی از منتقدان جدی سادات تبدیل شد. حمدان وعده داده بود دایره المعارفی برای باطل کردن ادعای صهیونیست‌ها در فلسطین منتشر خواهد کرد که مرگ مشکوکش به او اجازه این امر را نداد. [۳]

این بند خواهان آن است که باری دیگر، توجه امت‌های اسلامی و عربی به مسئله فلسطین و مسئولیت تاریخی آنان در مقابل مسجدالاقصی و سرزمین اشغال شده جلب شود. هم‌چنین بر جایگاه مصر در این امر، تاکید شده است.

۹-۱. تحولات منطقه، فرصتی برای رها شدن از اراده آمریکا و رژیم صهیونیستی

رمضان عبدالله شلح وضعیت کنونی منطقه را در آستانه یک تغییر کم‌نظیری می‌بیند و معتقد است اکنون، فرصتی است که باید با طرحی مشخص، به دنبال آزادی از اراده و سلطه آمریکا بود و در کنار این طرح، رهبری ساف باید به دنبال پیگیری قانونی محاکمه رژیم صهیونیستی و مقامات آن در دادگاه کیفری بین‌المللی به عنوان جنایتکاران جنگی باشد.

در پایان بند نهم بر پیگیری و تلاش برای تحریم رژیم صهیونیستی در سراسر جهان تأکید شده است. تأکید بر تحریم می‌تواند تحت تأثیر فعالیت‌های BDS باشد که تاکنون دستاوردهای قابل توجهی در ضربه زدن به مشروعیت سیاسی و توان اقتصادی رژیم صهیونیستی داشته است.

۱-۱۰. آغاز گفتگوهای فراگیر ملی

در بند پایانی ایجاد یک مجمع گفتگوی ملی با حضور تمام نمایندگان جریان‌ها و مردم فلسطین به منظور رسیدن به اهداف مدنظر گفته شده در بندهای پیشین، خواسته شده است.

۲- واکنش شخصیت‌ها و جریان‌ها به طرح ده‌گانه

این طرح از ساعات ابتدایی با واکنش‌های گوناگونی مواجه شد که به خوبی نشان‌دهنده نارضایتی از وضعیت عرصه سیاسی فلسطین و رکود حاکم بر آن است.

۱-۲. جنبش حماس: جنبش مقاومت فلسطین در پیامی، رسماً با حمایت از طرح دکتر رمضان عبدالله شلح، این ابتکار عمل را یک طرح جامع برای وضعیت کنونی و نشان‌دهنده پایبندی جهاد اسلامی به مسیر مقاومت و آزادی فلسطین دانست.

۲-۲. محمد دحلان: واکنش رقیب سرسخت محمود عباس به این طرح، تعجب برانگیزترین عکس‌العمل در قبال طرح ده‌گانه بود. وی در خصوص طرح گفت: «صدای عقل و بصیرت را از دکتر شلح شنیده‌ام، او خواستار تشدید تماس و همکاری میان مصر و مردم فلسطین شده است.» [۴]

محمد دحلان از سیاستمداران بسیار نزدیک به مصر است که در سازش اسلو نقش مهمی ایفا نمود و پس از آن به ریاست سرویس امنیتی دولت فلسطینی در نوار غزه منصوب شد. در حقیقت او نقش پلیس حکومت خودگردان را طبق صلح با رژیم صهیونیستی برای کنترل گروه‌های مقاومت در نوار غزه بر عهده داشته و در طی دوران مسئولیتش همکاری‌های بسیاری با سازمان‌های امنیتی رژیم صهیونیستی داشته است. بر اساس اسنادی که یکی از مجله‌های آمریکایی در سال ۲۰۰۸ منتشر نمود، محمد دحلان از سوی آمریکا مأموریتی برای سرنگونی حماس در غزه بر عهده داشته است که البته ناکام ماند و از آن زمان محمد دحلان در تشکیلات و سیاست افول نمود.

این افول تا جایی پیش رفت که در سال ۲۰۱۱ محمود عباس این رقیب دیرینه خود را به اتهام کودتا علیه خودش، با حکم کمیته مرکزی جنبش فتح از تشکیلات اخراج نمود. محمد دحلان از جنگ ۵۱ روزه به این سو بسیار تلاش نموده است به فعالیت‌های سیاسی بازگردد. سفر به مصر و امارت نشان دهنده تلاش‌هایش برای بازگشت به قدرت است. [۵] از سوی رسانه‌ها دحلان به عنوان گزینه برخی کشورهای عربی برای تصاحب کرسی محمود عباس نام برده می‌شود.

۲-۳. یوسف قرضاوی: رئیس نهاد «اتحادیه علمای اسلام» با ارسال پیامی حمایت خود را از طرح ده‌گانه اعلام نمود. قرضاوی در پیام خود تأکید کرده است: «امت اسلام از شما و موضعتان حمایت می‌کند و چیزی در نزد علما و ملت اسلامی بالاتر از مسئله فلسطین وجود ندارد... فریاد بزینید به امید آنکه به خواب رفتگان بیدار شوند، نشست‌ها برخیزند، کسانی که فقط حرف می‌زنند به عمل روی آورند، ناامیدان به امید روی آورند و کسانی که اختلاف دارند، اختلافات خود را کنار بگذارند و متحد شوند.» [۶]

۳- طرح ده‌گانه؛ نخستین ورود جهاد اسلامی به عرصه سیاسی

جهاد اسلامی از معدود جنبش‌های مطرح فلسطینی است که طی ۲۹ سال حیات خویش، هیچ‌گاه وارد معادلات سیاسی و دولت‌های ملی نشده است. طرح رمضان عبدالله شلح، نشان از تغییر رویه جهاد اسلامی از راهبرد ۲۹ ساله خویش دارد.

این جنبش مقاومتی، حتی از حضور در انتخابات شهرداری‌های نوار غزه هم امتناع کرده و معتقد بود نمی‌توان دو سلاح مقاومت و سیاست را با هم در دست گرفت و از میان آن‌ها، یکی را باید انتخاب نمود. بندهای گوناگون طرح ده‌گانه نشان‌دهنده آن است که این طرح کاملاً یک پیشنهاد سیاسی و تلاش برای رسیدن به فرآیندی برای ایجاد دولت وحدت ملی است. ارائه طرح از سوی جنبشی که تاکنون عملکرد سیاسی نداشته است، حائز اهمیت است. آن‌چه باید به آن دقت نمود، تأثیر ورود به عرصه سیاسی بر آینده این جنبش و رویکرد مسلحانه آن است.

برخی تحلیل‌گران معتقدند جنبش‌های انقلابی (ضد ساختار موجود) پس از ورود به عرصه سیاسی و دولت، به مرور استحاله می‌گردند. والرشتاین یکی از نظریه‌پردازانی است که به این موضوع پرداخته است. یکی از اصلی‌ترین بازیگرانی که والرشتاین به آن‌ها اشاره می‌کند، جنبش‌های ضد نظام است. وی معتقد است نظام جهانی سرمایه‌داری برای سرکوب جنبش‌های ضد نظام، آنان را نه تنها از نظام و ساختار خارج نمی‌کند بلکه به دنبال هضم آنان در نظام بین‌الملل است.

به باور والرشتاین، نظام بین‌الملل سعی می‌کند با دادن قدرت به این جنبش‌های ضد نظام، آنان مسیری سلسله‌وار را به صورت جبری طی نمایند. این مسیر، تبدیل جنبش به حزب، سپس گروه سیاسی و در پایان تبدیل شدن به دولت - ملت است. نظام بین‌الملل ضمن کنترل این مسیر، جنبش ضد نظام را با تبدیل به یک بازیگر

دولتی در درون نظام جهانی هضم و محدود می‌کند. شروع این روند با حضور جنبش‌ها در انتخابات برای کسب قدرت اتفاق می‌افتد. [۷] این فرآیند تغییر ماهیت را در جنبش انقلابی فتح که اکنون به یک بازیگر رسمی و سازشگرو حامی نظم موجود تقلیل یافته، می‌توان مشاهده نمود.

اما در مقابل، برخی تحلیل‌گران معتقدند هرچند حماس در موقعیتی قرار گرفت که مجبور به ورود به عرصه سیاسی و دولت شد، اما ورود به این عرصه نه تنها مانع ادامه مبارزه نشد، بلکه تکمیل‌کننده مقاومت هم شده است. لذا ورود جهاد اسلامی به این عرصه، امر اجتناب‌ناپذیری است که اگر با هوشمندی و ابتکار عمل همراه باشد، نه تنها به سرنوشت فتح دچار نخواهد شد بلکه قدرتش را دوچندان می‌نماید.

۴- جمع‌بندی

طرح ده‌گانه مطرح شده از سوی رمضان عبدالله شلح دبیر کل جنبش جهاد اسلامی، ابتکار عملی است که حاوی نکات، پیامدها و واکنش‌هایی بوده است. برخی از آنان موارد عبارت‌اند از:

— می‌توان این طرح را نخستین ورود جهاد اسلامی به عرصه سیاسی نامید.

— یکی از اصول جهاد اسلامی یعنی عدم پذیرش مشروعیت پیمان اسلو، در آن بسیار پررنگ است.

— طرح ده‌گانه، استقبال اکثریت جنبش‌های فلسطینی را با خود به دنبال داشته

است.

–ارائه طرح از سوی یک جنبش غیرسیاسی، نشان از ضعف سیاسی تشکیلات خودگردان و خارج شدن کنترل عرصه سیاسی از دست دولت رام الله است.

–واکنش مثبت محمد دحلان رقیب سرسخت محمود عباس به طرح جهاد اسلامی، تعجب برانگیز است.

–ورود جهاد به سیاست نه تنها مانع رویکرد مقاومت و مبارزه مسلحانه نیست، بلکه می تواند تکمیل کننده مقاومت هم باشد.

منابع

[۱] «مگردون یطلقون هاتشاغ #مع مبادره الدکتور- رمضان» فلسطین الیوم، منتشرشده در تاریخ ۲ آبان ۹۵، قابل بازیابی در پیوند زیر:

<https://paltoday.ps/ar/post/282874>

[۲] مجید صفاتاج «اسرائیل- سازمان آزادی بخش فلسطین، روابط» وبسایت دانشنامه صهیونیسم و اسرائیل، قابل بازیابی در پیوند زیر:

<https://goo.gl/niHQpz>

[۳] «حمدان جمال محمود صالح» دانشنامه جهان اسلام، قابل بازیابی در پیوند زیر:

<http://rch.ac.ir/article/Details?id=8014>

[۴] «مبادره النقاط العشر» ترحیب فلسطینی و دعوات لدعمها وتکثیف الاتصالات لإتجاهها» فلسطین الیوم، منتشرشده در تاریخ ۱ آبان ۹۵، قابل بازیابی در پیوند زیر:

<https://paltoday.ps/ar/post/282784>

[۵] محمد محسن فایضی، «آیا محمود عباس و تشکیلات خودگردان به پایان خود نزدیک شده اند؟»،

اندیشکده راهبردی تبیین، منتشرشده در تاریخ ۱ تیر ۹۴، قابل بازیابی در پیوند زیر:

<http://tabyincenter.ir/index.php/menu-examples/child-items-5> - و س-س-ب-ع-د-و-م-ح-م-ا-ی-ا/5-
دنا ده شد-کیدز-ندو-خن-ایا-پ-ب-ن-ادر-گدو-خت-ت-ل-ای-کشت-

[۶] «استقبال قرضای از طرح ده گانه جهاد اسلامی فلسطین»، اندیشکده راهبردی تبیین، منتشرشده

در تاریخ ۱۲ آبان ۹۵، قابل بازیابی در پیوند زیر:

<http://fna.ir/RGS184>

[۷] محمد محسن فایضی، «اصول و بایدها در روابط جمهوری اسلامی ایران و حماس»، اندیشکده

راهبردی تبیین، ۱۵ دی ۹۴، قابل بازیابی در پیوند زیر:

<http://tabyincenter.ir/index.php/menu-examples/child-items> -۵/

اصول-و-بایدها-در-روابط-جمهوری-اسلامی-ایران-و-حماس

دیرکل جنبش جهاد اسلامی در همایشی که به مناسبت بیست و نهمین سالگرد تأسیس این جنبش و نیز سالگرد ترور شهید فتحی شقاقی برگزار شد، طرحی ده‌بندی برای عبور از وضعیت کنونی فلسطین مطرح نمود. این طرح را می‌توان نخستین ورود جهاد اسلامی به عرصه سیاسی دانست.

اندر شبکه‌های اجتماعی

نشانی ما در شبکه‌های اجتماعی:

@Tabyincenter

www.Tabyincenter.ir

نشانی پایگاه اینترنتی:

۰۲۱-۲۶۱۵۳۲۳۹

شماره تماس جهت اعزام سخنران: